

УДК 316.3:172(477)]:342.95

DOI <https://doi.org/10.32782/2312-1815/2025-21-11>

Мирослава Герман

ORCID: 0009-0009-2712-4453

Наталія Марчук

ORCID: 0000-0001-7363-1127

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ СТРАТЕГІЇ СПРИЯННЯ ГОРИЗОНТАЛЬНИМ ПРАКТИКАМ У ГРОМАДЯНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ УКРАЇНИ

У статті здійснено аналіз політико-правових стратегій сприяння розвитку горизонтальних практик в Україні як ключового індикатора демократичного поступу й інституційної зрілості громадянського суспільства. Розглядаються основні правові механізми підтримки горизонтальної взаємодії, включно з нормативною базою, інституційними інструментами та політичними ініціативами, які покликані зміцнити роль недержавних форм самоорганізації. Особливу увагу приділено визначенню викликів, з якими стикається держава у процесі реалізації таких стратегій: фрагментованість правового забезпечення, слабка міжсекторна координація, обмеженість ресурсів та інерційність бюрократичного апарату. У дослідженні також окреслено сучасний стан горизонтальних практик України, проаналізовано приклади успішної мобілізації громад, ініціатив знизу й альтернативних форм політичної участі. На основі цього запропоновано напрями вдосконалення політико-правового підходу, зокрема через посилення інституційної підтримки, розвиток правової культури та інтеграцію горизонтальних механізмів у державну політику.

Ключові слова: співпраця, громадянське суспільство, нормативно-правове регулювання, горизонтальні практики.

Вступ. У сучасній Україні громадянське суспільство відіграє ключову роль у процесах демократизації, децентралізації та євроінтеграції. Однією з його характерних ознак стає поява та розвиток горизонтальних практик. Горизонтальні практики у громадянському суспільстві України – ті, що базуються на співпраці, партисипації (набір стратегій, спрямованих на взаємодію із суб'єктом для створення чогось спільного й нового), самоорганізації та рівності між учасниками у прийнятті рішень. Однак ці практики потребують належного політико-правового забезпечення. У статті проаналізовано можливі стратегії сприяння горизонтальним практикам у громадянському суспільстві України та інноваційні підходи для забезпечення їх розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням розвитку та функціонування громадянського суспільства займалися такі вчені, як-от Ю. Битяк, Л. Герасіна, Ю. Калиновський. У їх дослідженнях висвітлені основні ідеї громадянського суспільства, актуальність різних векторів взаємодії, що дає змогу прослідкувати шлях розвитку та можливості вдосконалення шляхів взаємодії громадянського суспільства в Україні.

Методи дослідження. У дослідженні використано такі наукові методи, які допоможуть краще проаналізувати стратегії сприяння горизонтальним практикам у громадянському суспільстві України, а саме їх політико-правовий аспект. Основними методами є: аналіз і синтез – забезпечує дослідження теоретичних горизонтальних практик; індукція та дедукція – виведення загальних висновків щодо інноваційності та практичної спрямованості

© М. Герман, Н. Марчук, 2025

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

політико-правових стратегій; SWOT-аналіз – допоможе визначити сильні та слабкі сторони стратегій у сучасних реаліях України.

Мета дослідження – дослідити політико-правові стратегії сприяння горизонтальним практикам у громадянському суспільстві України, визначити основні виклики, з якими зіткнулася країна, визначити перспективи розвитку та провести аналіз поточного стану законодавства.

Результати й обговорення. Процес розвитку громадянського суспільства передбачає безперервне вдосконалення людини як громадянина своєї країни та самого суспільства загалом і охоплює всі сфери життєдіяльності будь-якого соціуму, що, зі свого боку, є доволі складним процесом. Цей процес має на меті побудову міцного фундаменту для збереження суверенності й цілісності держави, досягнення національної єдності, зміцнення її економіки та зростання рівня життя людей в подальшому. Отже, зазначений процес потребує мобілізації ресурсного потенціалу українського суспільства з метою всебічного реформування, яке б охоплювало економічну, політичну, правову й інші ключові сфери суспільного життя [8, с. 206].

Комплексне уявлення про розвиток і функціонування громадянського суспільства в контексті соціальних та політико-правових змін представлено в роботах М. Михальченка, І. Яковюка, Ю. Битяка, Ю. Резніка, Л. Герасіної, В. Селіванова, С. Франка та ін. [4, с. 44–45]. Загальновизнаним є те, що саме демократичні принципи, їх реалізація в соціально-політичній практиці, а також послідовне дотримання державою курсу на євроінтеграцію за підтримки громадянського суспільства є найвищим проявом соціально-правової консолідації українського суспільства. Причина в тому, що саме суспільство очікує на те, що пріоритетними напрямками подальшого розвитку вважатимуться: конкурентоспроможна економіка; висока якість життя громадян України; ефективна і справедлива влада, що вимагатиме поваги до права й закону, а не носитиме лише номінальне закріплення. На жаль, усього цього неможливо досягти без чіткого нормативно-правового регулювання, оскільки саме право виступає наріжним каменем, що є водночас загальносоціальною цінністю, ефективним механізмом соціального регулювання та водночас важливим громадським благом. Право висвітлює загальну і водночас індивідуальну волю та диференційовані інтереси сторін у суспільних взаємодіях [8, с. 205–207].

Право виконує установчу та нормативно-регулятивну функцію в суспільному організмі, слугуючи базовим механізмом впорядкування соціальних відносин. Саме через правові інструменти відбувається інституціоналізація соціальних ієрархій і формування структурованої системи суспільних інститутів, закріплюється стабільний соціально-політичний лад і забезпечується підтримання правопорядку, тобто всього того, що є підґрунтям сталого розвитку громадянського суспільства. Значущість правового регулювання є постійною, однак його роль особливо актуалізується в періоди трансформаційних змін, коли суспільство стикається з новими реаліями, що супроводжуються появою нових типів соціальних відносин, котрі потребують правового впорядкування та легітимізації [6, с. 48].

Закріплені Конституцією України права і свободи громадянина забезпечуються не лише правовими, а й економічними, політичними та соціокультурними механізмами, так, вони мають визнаватися, охоронятися й захищатися посадовими особами, що представляють державу. Отже, для ефективної реалізації принципу пріоритетності прав і свобод людини необхідною умовою стає наявність належного рівня правової культури в суспільстві. Така культура має формувати в особи внаслідок усвідомлення власних правових можливостей розуміння прав і свобод не лише як загальнонаціональних цінностей, а і як індивідуальних орієнтирів, що визначають соціальну поведінку, а також забезпечувати здатність до їх свідомого й ефективного застосування в практичному житті [5, с. 195–196].

В умовах формування громадянського суспільства права й обов'язки функціонують певною системою орієнтирів, що забезпечують регулювання поведінки людей між собою, державою або суспільством загалом. Тому особистість, яка є частиною громадянського суспільства,

повинна володіти достатнім культурним потенціалом, щоб вибрати той варіант поведінки, який узгоджується з її внутрішніми переконаннями та вимогами суспільства. Так, високий рівень правової культури громадянина є однією з необхідних умов для ефективної реалізації його прав, свобод та обов'язків, що виступають юридичними формами вираження й закріплення особистісної свободи, а реалізація права залежить від того, яким чином у громадянському суспільстві відбувається реалізація прав, свобод та обов'язків громадян. Механізм забезпечення прав і свобод особистості є єдиним, цілісним і самодостатнім елементом правової системи. Він містить систему взаємопов'язаних та взаємодіючих юридичних передумов, нормативних механізмів і загальносоціальних умов, які створюють відповідні юридичні та фактичні можливості для повноцінної реалізації прав і свобод особистості [7, с. 24–26]. Механізм реалізації суб'єктивних прав і обов'язків передбачає не лише юридичні, а й політичні, ідеологічні, економічні та соціально-психологічні аспекти.

Так, громадянське суспільство впливає на функціонування органів публічного управління через різні механізми та сфери впливу:

- захист прав і свобод громадян, закріплених в Конституції та міжнародних правових документах, через скарги, пропозиції та петиції, ініційовані як окремими громадянами, так і громадськими організаціями, що впливають на рішення уряду;
- участь громадян і громадських організацій у формуванні політики та контролі за діяльністю державних структур, що передбачає створення відкритих механізмів моніторингу та регулярний обмін інформацією між владою та суспільством;
- активна участь у масових заходах, як-от мітинги, страйки та інші форми громадського протесту, спрямовані на боротьбу з корупцією та неефективністю державного апарату;
- різні лобістські групи впливають на процеси прийняття урядових рішень з метою захисту своїх інтересів;
- забезпечення захисту прав державних службовців від незаконних дій і тиску з боку громадян та їх об'єднань [9, с. 88].

Аналіз досліджень, проведених Фондом Ілка Кучеріва «Демократичні ініціативи», показав цікаві відмінності в поглядах громадян щодо організацій громадянського суспільства. За результатами опитування, проведеного з 5 по 12 серпня 2022 року в Україні, крім Криму й окупованих районів Донецької та Луганської областей, 60 % респондентів вважали, що існування неурядових організацій є важливим для їх міста чи села (близько 18 % зазначили, що це непотрібно) [9, с. 88]. Ця цифра залишалася стабільною порівняно з 2013 роком, коли 58 % вважали, що неурядові організації необхідні, а 18 % – ні. Основні сфери діяльності, які респонденти вважають важливими для неурядових організацій, стосуються захисту соціально вразливих груп (57 %), контролю за діяльністю влади (55 % – на 10 % більше, ніж у 2013 році), надання правової та іншої допомоги в захисті прав (45 %), об'єднання людей зі спільними інтересами (34 %), допомоги військовим і волонтерам у війні на Донбасі (31 %). Ці результати демонструють солідарність українського громадянського суспільства, яка проявляється в різноманітних громадських ініціативах і проєктах, спрямованих на протидію російській агресії та подолання її гуманітарних наслідків.

Важливим документом, який демонструє розвиток регулювання механізмів взаємодії між органами влади та громадськістю, стала постанова Кабінету Міністрів України № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» [3]. Цей акт затвердив порядок проведення громадських консультацій і типові положення про громадські ради при різних рівнях влади. У поточному контексті важливим документом, що стандартизує взаємодію між органами влади та громадянським суспільством, є Указ Президента України № 487/2021 «Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки» [2]. Указ має на меті створення відповідних умов, що сприятимуть

розвитку в суспільстві громадської ініціативи та самоорганізації, формування та функціонування інститутів громадянського суспільства, налагодження взаємодії як між ними, так і між органами державної влади й органами місцевого самоврядування. Цей акт відрізняється від попередніх підходів тим, що пропонує глибокий аналіз розвитку громадянського суспільства в Україні та ролі держави в цьому процесі, при цьому враховуються міжнародні зобов'язання України та стандарти розвитку громадянського суспільства.

Національна стратегія розвитку громадянського суспільства на 2021–2026 роки окреслює комплекс взаємопов'язаних стратегічних завдань державної політики, спрямованих на створення сприятливих умов для формування, інституціоналізації та сталого розвитку громадянського суспільства в Україні на визначений період [2].

Основоположним принципом державної політики у сфері сприяння розвитку громадянського суспільства є визнання його автономії. Органи державної влади й органи місцевого самоврядування, утримуючись від втручання в процеси формування та функціонування інститутів громадянського суспільства, зобов'язані забезпечувати умови для їхнього сталого розвитку. Це передбачає застосування прозорих механізмів підтримки громадських ініціатив, а також упровадження ефективних інструментів громадської участі в процесах прийняття та реалізації управлінських рішень.

Державна політика у цій сфері має базуватися на принципі «жодних рішень щодо громадянського суспільства без його участі», що передбачає інституціоналізовану взаємодію між державними органами, органами місцевого самоврядування та громадянським суспільством на всіх етапах: від аналізу політичної ситуації, виявлення проблем і формування альтернативних рішень до розроблення проєктів нормативних актів, їх упровадження, моніторингу та оцінювання ефективності реалізованих заходів [2].

Основними причинами, які ускладнюють належну взаємодію між політичними структурами та громадськістю на сьогодні, є недоліки законодавчої бази, неефективність законодавчо закріплених механізмів взаємодії та їх формалізований характер. Проблемою є і недовіра громадян до державних органів і скепсис політичних структур у взаємодії з населенням.

Недосконалість законодавства, яке регулює взаємодію між державою та громадянським суспільством, проявляється різними способами. По-перше, багато законів можуть бути сформульовані або інтерпретовані двозначно, залишаючи простір для різних тлумачень і використання з боку політичних чи інших груп. Це може призвести до ситуацій, коли органи влади використовують свої повноваження для придушення громадянського суспільства або, навпаки, коли групи громадян експлуатують вакуум у законі для захисту своїх інтересів у супереч закону. По-друге, чинні закони можуть не охоплювати широкий спектр ситуацій або потреб, що виникають у сучасному суспільстві. Наприклад, швидкі технологічні зміни можуть призвести до того, що законодавство не встигає реагувати на нові виклики, як-от захист персональної інформації в онлайн-просторі чи регулювання соціальних мереж. Такі прогалини в законодавстві можуть створювати ситуації невизначеності для громадян і дозволяти органам влади обмежувати права та свободи громадян [9, с. 91].

Що стосується поточного стану та шляхів вдосконалення політико-правових стратегій, то можна виділити певні напрями, серед яких:

1. Законодавче сприяння горизонтальним ініціативам.

Наразі чинне законодавство України здебільшого орієнтоване на підтримку більш класичних, ієрархічно структурованих організацій. Однак розвиток сучасного громадянського суспільства потребує саме гнучких правових механізмів, що враховуватимуть специфіку горизонтальних, неформальних ініціатив.

Актуальним завданням є реформування Закону України «Про громадські об'єднання», що має на меті спрощення процедур створення, реєстрації та функціонування такого роду

спільнот, а для цього потрібно усунути надлишкову бюрократизацію реєстраційних процедур, законодавчо визначити статус неформальних ініціатив, які не мають юридичної особи, та надати їм базові права, а головне – забезпечити доступ таких ініціатив до фінансування, консультативної підтримки та інституційної допомоги [3].

2. Розширення партисипативних механізмів.

Саме партисипативна демократія є основою для функціонування горизонтальних практик, тому в контексті децентралізації та демократичного врядування потрібно посилити участь громадян у прийнятті рішень. Для цього необхідно законодавчо закріпити інструменти участі (бюджет участі, громадські слухання, місцеві петиції), стимулювати розвиток цифрових платформ для електронної участі на місцевому рівні та сприяти впровадженню дорадчих органів при органах влади.

3. Інституційна підтримка самоорганізованих спільнот.

Горизонтальні ініціативи, на жаль, доволі часто стикаються з браком ресурсів, інфраструктури та інституційної легітимності, тому для створення сприятливих умов розвитку самоорганізованих спільнот потрібно як започаткувати фонди підтримки неформальних ініціатив через відкриті, прозорі конкурси, забезпечити пільговий доступ до муніципальних приміщень, обладнання, каналів зв'язку, так і формувати систему довгострокового партнерства між державою та громадськими спільнотами.

4. Освіта та просвітництво.

Однією з ключових умов розгортання горизонтальних практик є формування громадян, здатних до самоорганізації, критичного мислення та колективної дії.

Для цього важливо:

- стимулювати міжрівневе поширення культури солідарності та самоуправління;
- інтегрувати громадянську освіту, права людини, соціальну відповідальність у навчальні програми шкіл та університетів;
- підтримувати неформальні освітні програми для активістів і організаторів громад.

5. Гарантії безпеки для активістів.

Що стосується активістів та їх діяльності, то вона може бути пов'язана з певними ризиками, особливо в умовах воєнного стану. Тому для забезпечення безпеки громадянського суспільства потрібно посилити законодавчі гарантії прав на свободу слова, мирних зібрань та асоціацій, створити ефективні механізми реагування на випадки переслідувань громадських активістів, зокрема на місцевому рівні, та забезпечити незалежність громадянських ініціатив від тиску з боку політичних або економічних структур.

6. Цифрова трансформація громадської участі.

Оскільки інформаційно-комунікаційні технології відкривають нові можливості для мобілізації, координації та участі громадян у справах держави, серед основних векторів розвитку є: розробка державних цифрових платформ для підтримки громадянських ініціатив; підтримка open-source рішень, цифрових інструментів самоорганізації та онлайн-демократії; створення умов для інклюзивного цифрового доступу в усіх регіонах країни.

7. Міжнародна співпраця й імплементація кращих практик.

Україна може скористатися досвідом інших країн у розвитку громадянського суспільства, зокрема, що стосується підтримки горизонтальних мереж. А для цього потрібні розширення участі в міжнародних програмах, спрямованих на розвиток демократії (ЄС, ООН, USAID та ін.), імплементація європейських стандартів, залучення громадян до процесів управління та сприяння міжнародному правовому визнанню неформальних ініціатив.

Висновки. Горизонтальні практики в Україні демонструють стійкий розвиток – від волонтерських мереж до участі громадян у формуванні політики. Водночас вони й досі функціонують без належного правового визнання, системної інституційної підтримки та механізмів

партнерства, що особливо критично в умовах війни. Для забезпечення їх ефективного та сталого впливу на суспільно-політичні процеси потрібні посилення нормативно-правової бази, інституціоналізація горизонтальних форм взаємодії, а також узгодження внутрішніх реформ із зовнішніми програмами міжнародної допомоги. Саме це створить підґрунтя для повноцінної та рівноправної участі громадянського суспільства в розвитку країни.

Проаналізовано шляхи вдосконалення законодавчого й інституційного забезпечення горизонтальних ініціатив у громадянському суспільстві України. Виокремлено ключові напрями підтримки неієрархічних форм самоорганізації: розвиток партисипативних механізмів, удосконалення цифрових рішень, захист прав активістів і посилення міжнародної співпраці.

Формування сприятливого правового середовища для горизонтальних практик є важливою передумовою сталого розвитку громадянського суспільства. Законодавчі зміни, освітні програми, цифрові інструменти та зовнішня підтримка мають бути скоординовані у єдину національну стратегію розвитку неієрархічних форм громадської участі. Розвиток горизонтальних практик у громадянському суспільстві України потребує системної політико-правової підтримки. Важливо створити сприятливі умови як на рівні законодавства, так і на рівні конкретних інституційних механізмів. Такий підхід сприятиме зміцненню демократичної культури, посиленню довіри між громадянами та державою, а також ефективній реалізації принципів відкритого врядування.

Сталий розвиток громадянського суспільства передбачає ефективне функціонування його інститутів, через які громадяни та соціальні групи здійснюють самоорганізацію, представництво, захист і реалізацію своїх прав та інтересів. Громадянське суспільство виступає виразником потреб і прагнень різноманітних соціальних груп, виконуючи ключову роль у забезпеченні соціального балансу та демократичного розвитку.

Що стосується інститутів громадянського суспільства, то вони здатні зробити значний внесок у сталий розвиток держави через активне залучення до процесів економічного, соціального та політичного розвитку, а також шляхом сприяння ефективному управлінню ресурсами, розвитку громадянської участі й забезпечення правової та соціальної справедливості, поліпшення бізнес-середовища, протидії корупції, підвищення прозорості в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, а також реалізації суспільно значущих ініціатив. У сучасних умовах особливої ваги набуває їхня участь у процесах відновлення територіальної цілісності, розбудови миру та подолання наслідків збройного конфлікту.

Література:

1. Про громадські об'єднання : Закон України від 22.03.2012 № 4572-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>.
2. Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки : Закон України від 27.09.2021 № 487/2021. *Відомості Верховної Ради України*. 2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text>.
3. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики : постанова Кабінету Міністрів України № 996 від 03.10.2010. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-п#Text>.
4. Герасіна Л. Громадянське суспільство і колізії в реалізації політичної влади. *Вісник академії правових наук України*. 2008. № 3 (54). С. 43–52.
5. Калиновський Ю. Правосвідомість українського суспільства: генеза та сучасність. *Право*. 2008. С. 194–197.
6. Мартинюк О. І. Горизонтальні ініціативи в умовах війни: трансформація громадянського суспільства. *Демократичне врядування*. 2023. № 32. С. 45–59.
7. Оніщенко Н. Правова система і держава в Україні. Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. 2002. С. 45.

8. Підкуркова І. Роль права та правової культури в процесі розбудови громадянського суспільства. *Громадянське суспільство: політичні та соціально-правові проблеми розвитку*. Харків, 2013. С. 203–217.
9. Хоменко О. Трансформація взаємодії уряду та інститутів громадянського суспільства в умовах війни: нормативно-правовий аспект. *Соціально-правові студії*. 2024. № 2. С. 86–95.
10. Звіти USAID про розвиток громадянського суспільства в Україні (2020–2023). URL: <https://www.usaid.gov/ukraine>.
11. UNDP Ukraine. Enhancing Civil Society Participation in Governance. UNDP. 2023. URL: <https://www.undp.org/ukraine>.

References:

1. Pro hromadski obiednannia: Zakon Ukrainy vid 22.03.2012 № 4572-VI [Law of Ukraine “On Public Associations” of March 22, 2012, No. 4572-VI] (2013). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy [Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine]*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text> [in Ukrainian].
2. Pro Natsionalnu stratehiu spriannia rozvytku hromadianskoho suspilstva v Ukraini na 2021–2026 roky: Zakon Ukrainy vid 27.09.2021 № 487/2021 [Law of Ukraine “On the National Strategy for Promoting the Development of Civil Society in Ukraine for 2021–2026” of September 27, 2021, No. 487/2021] (2021). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy [Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine]*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text> [in Ukrainian].
3. Pro zabezpechennia uchasti hromadskosti u formuvanni ta realizatsii derzhavnoi polityky: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 996 vid 03.10.2010 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 996 “On Ensuring Public Participation in the Formation and Implementation of State Policy” of October 3, 2010] (2010). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy [Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine]*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-п#Text> [in Ukrainian].
4. Herasina, L. (2008). Hromadianske suspilstvo i kolizii v realizatsii politychnoi vlady [Civil society and conflicts in the exercise of political power]. *Visnyk akademii pravovykh nauk Ukrainy*, 3 (54), 43–52 [in Ukrainian].
5. Kalinovskiy, Yu. (2008). Pravosvidomist ukrainskoho suspilstva: heneza ta suchasnist [Legal consciousness of Ukrainian society: genesis and modernity]. *Pravo*. P. 194–197 [in Ukrainian].
6. Martyniuk, O.I. (2023). Horyzontalni initsiatyvy v umovakh viiny: transformatsiia hromadianskoho suspilstva [Horizontal initiatives in wartime: transformation of civil society]. *Demokratychnе vriaduvannia*, 32, 45–59 [in Ukrainian].
7. Onishchenko, N. (2002). Pravova systema i derzhava v Ukraini [Legal system and state in Ukraine]. *Instytut derzhavy i prava im. V.M. Koretskoho NAN Ukrainy*. P. 45 [in Ukrainian].
8. Pidkurkova, I. (2013). Rol prava ta pravovoi kultury v protsesi rozbudovy hromadianskoho suspilstva [The role of law and legal culture in the process of building civil society]. *Hromadianske suspilstvo: politychni ta sotsialno-pravovi problemy rozvytku*. Kharkiv. P. 203–217 [in Ukrainian].
9. Khomenko, O. (2024). Transformatsiia vzaemodii uriadu ta instytutiv hromadianskoho suspilstva v umovakh viiny: normativno-pravovyi aspekt. [Transformation of interaction between government and civil society institutions in wartime: regulatory and legal aspect]. *Sotsialno-pravovi studii*, 2, 86–95 [in Ukrainian].
10. Zvity USAID pro rozvytok hromadianskoho suspilstva v Ukraini (2020–2023). Retrieved from: <https://www.usaid.gov/ukraine>.
11. UNDP Ukraine. Enhancing Civil Society Participation in Governance. UNDP. Retrieved from: <https://www.undp.org/ukraine>.

Muroslava Herman, Nataliia Marchuk. Political and legal strategies for promoting horizontal practices in Ukrainian civil society

The article analyzes political and legal strategies to promote the development of horizontal practices in Ukraine as a key indicator of democratic progress and institutional maturity of civil society. The main legal mechanisms supporting horizontal interaction are considered, including the regulatory framework, institutional instruments and political initiatives designed to strengthen the role of non-state forms of self-

organization. Particular attention is paid to identifying the challenges that the state faces in the process of implementing such strategies: fragmentation of legal support, weak inter-sectoral coordination, limited resources and inertia of the bureaucratic apparatus. The study also outlines the current state of horizontal practices in Ukraine, analyzes examples of successful community mobilization, grassroots initiatives and alternative forms of political participation. Based on this, directions for improving the political and legal approach are proposed, in particular through strengthening institutional support, developing legal culture and integrating horizontal mechanisms into state policy.

Key words: *cooperation, civil society, regulatory and legal regulation, horizontal practices.*

Відомості про авторів:

Герман Мирослава – аспірантка кафедри політичних наук,
Карпатський національний університет імені Василя Стефаника.

Наталія Марчук – кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри журналістики,
Карпатський національний університет імені Василя Стефаника.

Надійшла 06.08.2025

Прийнята 19.08.2025

Опублікована 30.10.2025